

Tampereen nuorisovaltuuston lausunto Sosiaalidemokraattien, Vihreiden ja Vasemmistoliiton valtuustoryhmien aloitteisiin maksuttoman toisen asteen säilyttämisestä

Vireilletulo

Tampereen sosiaalidemokraattinen valtuustoryhmä, Tampereen vihreä valtuustoryhmä sekä Tampereen vasemmistoliiton valtuustoryhmä jättivät Tampereen kaupunginvaltuuston kokouksessa 22.4.2024 valtuustoaloitteet Petteri Orpon hallituksen päätöksen maksuttoman toisen asteen rajaamisesta alle 18-vuotiaisiin nuoriin perumisesta Tampereella.

Tampereen nuorisovaltuusto sai lausuntopyyynnön kyseisiin valtuustoaloitteisiin liittyen 13.5.2024. Nuorisovaltuuston lausunto em. valtuustoaloitteista on käsitelty ja hyväksytty nuorisovaltuuston kokouksessa 29.5.2024.

Taustaa

Pääministeri Antti Rinteen sekä Sanna Marinin hallitusten hallitusohjelmissa "Osaava ja osallistava Suomi" linjattiin, että oppivelvollisuuskäyttäytymistä nostetaan 18 ikävuoteen tai siihen saakka, kunnes nuori on suorittanut toisen asteen tutkinnon. Samalla toisen asteen opinnot muutettiin opiskelijalle maksuttomaksi siihen saakka, kunnes opiskelija on suorittanut toisen asteen tutkinnon. Hallitus antoi esityksen eduskunnalle maksuttomasta toisesta asteesta vuonna 2020 (HE 173/2020) ja se astui voimaan 1.8.2021.

Orpon hallitus päätti kehysriihessä 15.-16.4.2024 rajata oikeutta maksuttomaan toisen asteen tutkintoon alle 18-vuotiaisiin opiskelijoihin siten, että 18 vuotta täyttäneet nuoret maksavat toisen asteen opinnoistaan sen vuoden lopusta lähtien, kun nämä ovat täyttäneet 18 vuotta. Lakiehdotuksen on tarkoitus astua voimaan vuonna 2025 siten, että se koskee 1.8.2025 aloitettuja tutkinnon osia.

Vaikutukset opiskelijoiden toimeentuloon

Hallitus on päättänyt em. päätöksen yhteydessä siirtää sekä toisen että korkea-asteen opiskelijat yleiseltä asumistuella opintotuen asumislisän piiriin. Tämä tulee vaikuttamaan negatiivisesti yksin asuvien opiskelijoiden toimeentuloon merkittävästi, koska opintotuen asumislisä ei ota huomioon vanhempien tai opiskelijan tuloja vaan on kaikille sama summa.

Eryityisesti Tampereen kokoisessa kaupungissa opiskelijan on jatkossa erittäin hankala pärjätä käymättä opintojen ohella töissä, mikäli tämä asuu yksin. Moni opiskelija hakeutuu esimerkiksi Tampereelle opiskelemaan toiselle asteelle siksi, että vanhemmilla ei välttämättä ole varaa asua kaupungissa, lukio sijaitsee kaukana tai opiskelija ei välttämättä ole päässyt kunnan ainoaan lukioon. Tampereella sijaitsee myös monta opetus- ja kulttuuriministeriön erityistehtävän saanutta lukiota, joihin opiskelijoita tulee ympäri Suomen ja, joista suurin osa muuttaa Tampereelle yksin.

Vuoden 2022 Lukiolaisbarometrin mukaan lähes 50 % lukiolaisista koki maksuttomuuden vaikuttaneen päätökseen hakeutua lukioon. Samasta barometrasta ilmenee, että maksuton toinen aste on lisännyt erityisesti niiden nuorten hakeutumista lukio-opintoihin, joiden vanhemmat eivät ole korkeakoulutettuja tai vain toinen vanhemmista on suorittanut korkea-asteen tutkinnon tai, jotka ovat muuten yhteiskunnassa heikommassa asemassa.

Hallitus on päättänyt myös lakkauttaa maksuttomaan toiseen asteeseen sisältyvän Kansaneläkelaitoksen myöntämän koulumatkatuen kokonaan. Tämä tarkoittaa merkittäviä lisäkustannuksia erityisesti kauempana oppilaitoksesta asuville opiskelijoille.

Hallituksen päätös lakkauttaa koulumatkatuki sekä siirtää opiskelijat asumislisän piiriin ovat ristiriidassa toistensa kanssa. Päätöksellään hallitus pakottaa opiskelijat asumaan kauempana keskustasta, missä vuokrataso on alhaisempi, mutta samalla nostaa opiskelijoiden liikkumiskustannuksia. Hallitus ajaa päätöksillään nuoret ja opiskelijat ahtaalle erityisesti suuremmissa kaupungeissa, mutta myös pienemmissä kunnissa, joissa välimatkat ovat pidempiä.

Oppikirjamarkkinoiden laajentuessa voi esityksellä olla hintoja nostava vaikutus oppikirjojen hintoihin. Keskimääräinen opiskelija suorittaa lukion Tampereella 3,5 vuodessa ja noin 5 kurssia yhdessä periodissa, mikä tarkoittaa noin sadan euron maksuosuutta jäljellä olevista lukio-opinnoista sen jälkeen, kun maksuttomuus on päättynyt.

Esityksen taloudelliset vaikutukset

Hallituksen esityksessä (HE 173/2020) todettiin, että "Esityksen tavoitteena on osaltaan tukea työllisyysasteen nostamista" ja, että "Toisen asteen tutkinnon suorittaminen edistää henkilön työllistymistä ja yhteiskuntaan osallistumista." Tutkimusten mukaan keskeytettyjen toisen asteen opintojen määrä on laskenut maksuttoman toisen asteen ollessa voimassa. Hallituksen esityksessä oltiin arvioitu, että uudistuksella olisi noin 120 miljoonan euron menoja lisäävä vaikutus valtiolle.

Hallituksen päätöksellä rajata maksutonta toista asetta koskemaan vain alaikäisiä opiskelijoita pyritään saamaan 12 miljoonan euron säästöt. Samoin opiskelijoiden siirtämisellä opintotuen asumislisälle arvioidaan olevan n. 80-100 miljoonan euron kustannusvaikutus. Todellisuudessa hallituksen leikkaukset lisäävät kuntien byrokratiata melkein samalla summalla.

Valtiovarainministeriö on taustamuistiossaan 18.3.2024 esittänyt hallitukselle Matias Marttisen työryhmältä saaman toimeksiannon perusteella, että maksuttoman toisen asteen uudistus ja oppivelvollisuuden nostaminen 18 vuoteen perutaan kokonaisuudessaan. Perumisella oltaisiin tavoiteltu 129 miljoonan euron kustannussäästöjä valtiontalouteen. Nuorisovaltuusto pitää valtiovarainministeriön esitystä järkevämpänä kuin hallituksen nykyistä kompromissiratkaisua. Uudistuksen osittaisella perumisella ei tulla kuitenkaan saavuttamaan sille asetettuja tavoitteita vaan pikemminkin lisäämään epätasa-arvoisuutta ja epäyhdenvertaistamaan opiskelijoita.

Leikkauksella on myös negatiivisia työllisyysvaikutuksia ja se voi pahimmillaan lisätä nuorisotyöttömyyttä sekä sosiaaliturvamenoja entisestään. Myöskään hallituksen tavoitteisiin korkeakoulutettujen suomalaisten määrän lisäämisestä ei päästä tämän leikkauksen myötä.

Tampereen osalta arvioidut kustannukset maksuttoman toisen asteen säilyttämisestä liikkuvat muutamassa miljoonassa eurossa, mikä on koko kaupunkikonsernin budjetissa hyvin pienehkö summa, vaikka sillä pystyttäisiin luomaan myös säästämään byrokratiassa ja henkilöstökustannuksista.

Nuorisovaltuusto haluaa esittää huolen valtioneuvoston hyvän hallinnon periaatteiden toteutumisesta, sillä nyt suunnitellulla päätöksellä ja siihen liittyvällä lainsäädännön muutoksilla on kustannusvaikutuksia jo kuntien vuoden 2025 talousarviosuunnitteluun eikä sitä pystytä täten kuntien talousarvio- ja taloussuunnitelmapirosesseissa täysimittaisesti huomioimaan lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Norminpurku

Petteri Orpon hallitus on asettanut tavoitteekseen purkaa kunnille sekä hyvinvointialueille lainsäädännön tuomia normeja sekä erinäisiä säännöksiä. Nuorisovaltuusto katsoo, että hallituksen päätös lisää kuntien byrokratiaa sekä aiheuttaa lisätyötä myös oppilaitosten sisällä yksittäisille opettajille.

Esimerkiksi toisen ja kolmannen opintovuoden taitekohdassa lisää byrokratiaa aiheutuu moduulien ollessa kesken. Hallinnollisesti leikkaus vaikuttaa koulutuksen järjestäjien, oppilaitosten, henkilöstön sekä opiskelijoiden arkeen merkittävästi, mikä voi johtaa lisääntyneisiin sairaspöissaoloihin sekä työn yleisen kuormittavuuden lisääntymiseen.

Nuorisovaltuusto katsoo, että esityksellä ei saavuteta hallituksen tavoitteita normien purusta. Haluamme huomauttaa sekä hallitukselle että kaupungille, että eräiden normien purkamisella voi olla kaupungeille ja kunnille haitallisia tai normeja lisääviä vaikutuksia ja katsomme, että Tampereella tulee pyrkiä siihen, että henkilöstön hyvinvointiin panostetaan ja myöskään rehtoreiden työtaakkaa ei hallituksen päätöksen toimeenpanolla lisätä.

Nuorisovaltuuston kanta

Nuorisovaltuusto yhtyy Sosiaalidemokraattisen valtuustoryhmän esitykseen siitä, että kaupunki vetoaisi hallitukseen maksuttoman toisen asteen rajaamista koskevan päätöksen perumiseksi.

Nuorisovaltuuston mielestä hallituksen esitys on paikallisella tasolla toteuttamiskelvoton ja se ainoastaan lisää kunnille aiheutuvaa byrokratiaa. Nuorisovaltuusto kannattaa maksuttoman toisen asteen säilyttämistä Tampereella nyky muodossa.

Nuorisovaltuusto katsoo myös, että kyseinen kompromissi hallituksen kesken maksuttoman toisen asteen osittaisesta perumisesta on pahin mahdollinen vaihtoehto ja nuorisovaltuuston näkökulmasta parempi olisi ollut joko säilyttää tai perua koko uudistus kokonaisuudessaan.

Nuorisovaltuuston mielestä hallituksen päätöksestä on tehtävä sekä paikallisesti että valtakunnallisesti laajamittainen lapsivaikutusten arviointi sekä odottaa perustuslakivaliokunnan tulkintaa päätöksen suhteesta perustuslakiin ja muuhun lainsäädäntöön ennen kuin uudistusta aletaan toimeenpanna.

Ponsiosa

Edellä mainittuihin perusteluihin viitaten nuorisovaltuusto esittää elinvoima- ja osaamislautakunnalle, että se esittää kaupunginhallitukselle ja edelleen kaupunginvaltuustolle, että valtuustoaloitteet hyväksytään.

Lisätietoja nuorisovaltuuston lausunnosta:

Tampereen kaupungin nuorisovaltuusto

nuorisovaltuusto@tampere.fi

www.tampere.fi/nuorisovaltuusto